

КІБЕРБЕЗПЕКА

РИЗИКИ ДЛЯ ДІТЕЙ У КІБЕРПРОСТОРИ

Нині відключений від мережі пристрій – це ніщо, він не має сенсу. Цінність з'являється, коли він стає частиною загальної великої мережі девайсів / гаджетів із доступом до різноманітних сервісів. Усі вони спрямовані на покращення нашого життя чи задоволення певних потреб. Йдеться про мережу інтернет.

Якщо з реальним життям ми взаємодіємо безпосередньо – за допомогою п'яти чуттів, то в нового виміру є особливості – ми взаємодіємо з ним через посередника. Наприклад, цю розмову ми вели через посередника – телефон. Звідси виникає хибне відчуття захищеності.

Найбільша проблема кіберпростору така: у пересічних громадян є відчуття, що у випадку загрози вони можуть просто розв'язувати цю проблему, вимкнувши цей-таки телефон чи комп'ютер. Утім, ця думка – хибна. Тож ми маємо розуміти правила поведінки в кіберпросторі та навчитися з цим жити.

Насправді ми маємо перенести до кіберпростору ті самі правила, якими користуємося в житті. Наприклад, мити руки, не спілкуватися з незнайомими людьми, “не тицяти каку”, прибирати за собою, бути ввічливими, перевіряти перед тим, як купувати тощо.

Єдина різниця між цими правилами у звичайному житті та кіберпросторі полягає в тому, що доступність вас як об'єкта збільшилася. Тобто, з одного боку, утворився новий цікавий простір, а з іншого – попри оманливе відчуття безпеки, ви стали доступними для всіх.

Коли ви купуєте дитині телефон, уявіть, що вона поринає в цей уявний простір, а там – цукерки перемішані з брудом, безліч поганців та вірусів. І це все треба вмійти фільтрувати. Сучасна людина має значно більше викликів у кіберсвіті. Зокрема, в інтернеті діти можуть піддаватися трьом найголовнішим загрозам: шахрайству, вимаганню та цькуванню.

З ЯКОГО ВІКУ ГОВОРТИ З ДИТИНОЮ ПРО КІБЕРБЕЗПЕКУ ТА ЯКІ ПРАВИЛА ВСТАНОВИТИ

Психологи радять починати говорити з дітьми про кібербезпеку одразу, коли ви даєте їм користуватися телефоном чи комп'ютером. У когось це може бути в 3 роки, у когось – у 7. Однак треба врахувати, що дитина, яка не має гаджета, може контактувати з тими, у кого він є. І тоді про це також треба говорити.

Залежно від віку, ми можемо розповідати дітям, які ризики є й чому вони саме такі. Кожен етап розповіді відповідатиме етапу розуміння дитини. Наприклад, коли дитина розуміє цінність грошей, можна говорити про інтернет-банкінг і чому треба ставити надійний пароль. Коли дитина розумітиме цінність приватної інформації, можна говорити з нею про це.

ЯК БАТЬКИ МОЖУТЬ ОБГОВОРТИ З ДІТЬМИ ТАКІ ПРАВИЛА В КІБЕРПРОСТОРИ:

Ти спілкуєшся не з пристроями, а все ж таки з людьми через пристрій. На іншому боці може бути хто завгодно, навіть якщо тобі пише хтось, хто здається знайомим.

Те, що ти розмістиш в інтернеті чи відправиш у повідомленні, автоматично стає не твоїм. Тому треба донести дитині, що таке цінна інформація та чому її не варто нікому надсилати.

Усе, що ти отримав, але не очікував отримати, – підозріло. Тебе можуть обманути.

Безплатний сир – лише в мишоловці. Гроші просто так не даються. Якщо в тебе є потреба в грошах, краще скажи про це дорослим, яким довіряєш.

Якщо ти в чомусь сумніваєшся, проконсультуйся зі мною, дорослим.

Ще одним правилом може бути, наприклад, не натискати (або не тицяти) на сайти з доменом “.ru”.

Це про культуру виключення. Лише вихованням і прикладом треба показати дитині, що це не міститиме для неї жодної цінності. Ми тобі не забороняємо, а радимо.

ПРО ВАЖЛИВІСТЬ ВЗАЄМИН У ТЕМІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Основою цих правил є довіра дитини до дорослого. Якщо дорослі не вибудували довірливі взаємини з дитиною, усе це не матиме сенсу.

Треба розуміти, що кіберсвіт пришвидшив певні процеси. Раніше, навіть якщо дитина не довіряла батькам, не було таких ризиків, варіантів, небезпек. Тому питання довіри зараз стає значно важливішим, ніж раніше.

Також роль грає приклад дорослих. Якщо батьки показуватимуть приклад, які паролі ставити, як бути захищеними, чому не можна натискати на ті чи інші посилання, дитина братиме з них приклад.

Ще одна важлива річ у взаєминах у темі кіберпростору – дорослі мають визнавати свої помилки та пояснювати все на реальних прикладах. Можна обговорювати цю тему з дитиною, застосовуючи власні приклади.

Наприклад, визнавати, що я перейшов за якимось посиланням, мій браузер зламали й кожне наступне натискання вело мене на заборонений контент.

Або так – людина натиснула на неперевірене посилання, й у неї вкрали гроші. Або під час війни дітей використовують як навідників чи людей, які ставлять мітки.

До того ж дитина має переживати будь-яку тему через те, що для неї має цінність. Наприклад, якщо це маленька дитина – через історію з улюбленою іграшкою.

ПРО ЗАБОРОНИ

Соцмережі та месенджери мають вікові обмеження, які батьки часто ігнорують. Наприклад, до 13 років діти мали б дивитися YouTube Kids, у Telegram можна реєструватися з 16 років, у Viber – з 13 тощо.

Ігнорувати запобіжники й думати, як убезпечити дитину від кіберпростору, – це наче думати, як вберегти дитину від алкоголізму, якщо батьки самі їй наливають. Буває, штучний інтелект моніторить активність, підозрює, що дитині менше дозволеного віку і блокує її обліковий запис. Однак я вважаю, якщо батьки не можуть опікуватися дитиною, це має робити суспільство. Можна жалітися на такий обліковий запис. Якщо ви побачите дитину, яка п'є горілку надворі, ви ж зробите їй зауваження чи захочете поспілкуватися з її батьками.

Також можна використовувати програми так званого батьківського контролю чи інші додатки, у яких батьки бачать активність дитини в інтернеті. Однак це, знову ж таки, діє лише на основі довіри.

Батьківський контроль працюватиме, якщо дитина це сприйме та їй пояснить, чому це саме так і чому це треба. Адже діти можуть вигадати мільйон методів, як обійти батьківський контроль. Треба донести дитині важливість. Мовляв, дивись, ми не хочемо тебе обмежити – ми хочемо тебе попередити й убезпечити.

ЯКІ МАТЕРІАЛИ МОЖУТЬ ДОПОМОГТИ НАВЧИТИ ДІТЕЙ ПРАВИЛ КІБЕРБЕЗПЕКИ

У пригоді стануть:

Блог “Хакер, що біжить“, який веде експерт із кібербезпеки Володимир Стиран. Він ділиться досвідом і дає корисні поради. Наприклад, тут і тут він описує загальні та детальні правила, як не стати кібержертвою.

Ідеться про підозрілі посилання та пристрої, як вигадати надійний пароль, чому його варто тримати в секреті, навіщо потрібна двофакторна автентифікація, які месенджери безпечні, як працює шифрування даних, чому потрібно встановити антивірус, навіщо робити резервні копії, що таке мобільна безпека та як із нею бути тощо.

Онлайн-курс “Основи кібербезпеки для школярів”, створений CRDF Global в Україні у співпраці з ГО “Смарт Освіта” та Technomatix. Він повністю безплатний та скоро буде у відкритому доступі. Слідкуйте за оновленнями на сайті “Нова українська школа” – ми повідомимо, як тільки він стане доступним.

Цей курс допоможе відрізнити правду від фейків, розкаже, з ким спілкуватися в інтернеті безпечно, а хто – насправді кіберзлочинець.

А ще під час проходження курсу діти дізнаються про те, як захистити гаджет, як шукати безпечні відео та інформацію в інтернеті, якою інформацією можна ділитися, про SMS-шахрайство, цифрові сліди, онлайн-ігри та офлайн-

проблеми, безпеку комп'ютера, фейки і як їх розпізнати, як захистити інформацію, про що розповідають акаунти, більше про соціальні мережі, загрози інформаційного простору, соціальну інженерію, заробіток в інтернеті, онлайн-ігри, основні помилки користувачів та можливі наслідки, типи шкідливих програм, основні правила захисту інформації, що робити, якщо кіберзлочин усе-таки стався, та багато іншого.

Уся інформація подається через цікаві слайд-шоу, відео, інтерактиви, вправи та практичні завдання, максимально наближені до реальних ситуацій. Курс поділений на групи: для дітей 1–4, 5–6, 7–9 і 10–11 класів. Наприкінці учасники отримають сертифікати, що засвідчить їхні знання з кібербезпеки.

БУЛІНГ ТА КІБЕРБУЛІНГ

Поради батькам

Ви підозрюєте або впевнені, що вашу дитину булять? Логічно виникає запитання: що ж робити? Ми вже оприлюднили для батьків поради юристів <http://bit.ly/2q2X4Ka>

Але дуже важливий інший аспект цієї проблеми: як допомогти дитині психологічно? Тому пропонуємо вам добірку порад психолога.

♥ Спілкуйтесь з вашою дитиною та підтримуйте її.

Ми вже акцентували, як важливо будувати довірливі стосунки з дитиною.

Адже довіра може попередити цькування, допомогти дитині подолати булінг та його наслідки. У попередніх статтях ми розповідали, як говорити з дитиною про булінг <http://bit.ly/2XLEXVf>.

♥ ВЕДІТЬ ЩОДЕННИК ПОДІЙ

Фіксуйте в ньому кожен епізод булінгу, про який ви дізнаєтеся: що саме сталося, хто був присутній, хто брав безпосередню участь, хто був свідком, що казали і як діяли ті, хто був поруч.

Переконайтеся, що ви записуєте все, що переживає ваша дитина, а також дати та час інцидентів. Також записуйте, з ким ви говорили про знущання та як вони планують вирішити проблему. Записуйте факти ваших дій, зустрічей, їх короткий зміст. Такий щоденник допоможе вам утримувати лінію подій і може принести користь на подальших етапах боротьби за права вашої дитини. Адже булінг – це постійне цькування і щоденник покаже, наскільки воно є систематичним.

♥ ВЗАЄМОДІЙТЕ ЗІ ШКОЛОЮ

Керівництво закладу освіти має забезпечувати безпечне, вільне від насильства та булінгу освітнє середовище. Також у освітньому закладі мають проводитися заходи для профілактики та подолання булінгу, надаватися соціальні та психолого-педагогічні послуги здобувачам освіти, які постраждали від булінгу, стали його свідками або вчинили булінг <http://bit.ly/2QS4cny>

Тому про проблему цькування та булінгу ви можете говорити з класним керівником дитини, іншими вчителями, соціальним педагогом, шкільним психологом, завучем з виховної роботи і директором.

Часто постраждали діти зневірюються, втрачають надію, що ситуація покращиться. Але коли їхні батьки проявляють силу, впевненість і готовність захистити, дитину це заспокоює. Найважливіше для дитини – ваша підтримка дитині, рішучість у протидії булінгу та зусилля щоб його зупинити. Ваша готовність продовжувати спілкування зі шкільними посадовими особами повідомляє дитині, що її побоювання справедливі, а її безпека важлива для вас і що дитина вартує вашого часу та зусиль.

♥ СПІЛКУЙТЕСЯ ІЗ ВАШОЮ ДИТИНОЮ, РОЗПИТУЙТЕ ЇЇ

На жаль, діти з різних причин не завжди повідомляють про булінг, але існують певні ознаки, які можуть допомогти зрозуміти, що з дитиною не все гаразд. Про них ми вже писали: <http://bit.ly/2KVJ23Y>

Спілкуючись з дитиною, відкладіть власні почуття та емоції в сторону, сідайте і насправді слухайте те, що говорить ваша дитина. В жодному разі не дорікайте дитині: їй дуже важливо мати поруч близьку людину, яка її підтримує і вміє вислухати. Перепитуйте, щоб впевнитися, що ви правильно зрозуміли, і показати дитині, що ви її чуєте.

Запевніть дитину, що булінг, жертвою якого вона стала – це не її провина. Стати жертвою булінгу – не слабкість, а бути кривдником – не сила. Навіть якщо дитина не відчуває впевненості, заохочуйте її поводитися впевнено.

Поясніть дитині, що в деяких випадках інші говорять гидкі речі, бо хочуть засмутити когось. Тому, якщо ваша дитина певний час не буде звертати уваги та показувати, що їй це не зачіпає, кривдник може зупинитися. Програйте різні сценарії, різні ситуації за ролями і потренуйте відповіді вашої дитини.

Поговоріть про те, що наші голоси, тіла та обличчя надсилають іншим інформацію так само, як і наші слова.

Не дозволяйте булінгу панувати у житті вашої дитини. Допоможіть дитині розвинути нові навички в іншій сфері.

Наприклад, заохотьте її приєднатися до гуртків чи спортивних секцій, театральних чи художніх студій тощо. Це формує впевненість, допомагає тримати проблему в перспективі та подружитися з новими людьми. Не тисніть на дитину в менш важливих сферах. Наприклад, не карайте за неохайну кімнату чи погані оцінки.

♥ РАЗОМ З ДИТИНОЮ ДОЛАЙТЕ НАСЛІДКИ БУЛІНГУ.

Навчіть дитину протистояти знущанню. Обговоріть, як дитина може захиститися, якщо це повториться. Нехай дитина розвиває навички впевненості та налагодження більш здорових дружніх стосунків. Будь-який друг, який знущається над вашою дитиною, є або токсичним другом, або фальшивим другом. Найкраще, якщо ваша дитина знайде нових людей для спілкування.

Також зверніться до школи, щоб повідомити про булінг. Попрацюйте з вчителями та адміністрацією, щоб розробити план безпеки для вашої дитини та попередити нові знущання. І нарешті, якщо у вашої дитини проявляються ознаки виснаження після булінгу: депресія, зниження оцінок чи думки про самогубство, обов'язково зверніться з дитиною до психолога, сімейного лікаря.

♥ ВПЛИВАЙТЕ НА ДІЇ ШКОЛИ ЗАДЛЯ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ

Міністерство освіти і науки України розробило рекомендації для закладів освіти протидії булінгу <http://bit.ly/2pW04bd>. Згідно з ними, школа має розробляти план заходів, які запобігатимуть і будуть протидіяти булінгу.

Педагоги, психологи та адміністрація школи спільними зусиллями мають інформувати учасників освітнього процесу про форми, причини і наслідки булінгу, заходи запобігання та протидії булінгу, формувати нетерпиме ставлення до насильницької моделі поведінки у міжособистісних стосунках, надавати психолого-педагогічні послуги залученим у булінг.

Отже, ви можете поцікавитися у школі про подробиці плану заходів щодо попередження і протидії булінгу. Якщо у вас є можливість, запропонуйте допомогу в організації з дітьми заходів щодо попередження цькування, залучіть до цього фахівців.

Нік Вуйчич – відомий оратор, мотиваційний тренер і меценат, людина без рук і ніг за підтримки Міністерства освіти і науки долучився до боротьби з булінгом в Україні. Він провів багато тренінгів для вчителів та учнів, у яких розповів про власну боротьбу з булінгом. Запрошуємо переглянути це відео спільно з вашими дітьми та учнями <http://bit.ly/33uQ2LY>

Про безпечне освітнє середовище, його ознаки та принципи, батьки та педагоги мають змогу прочитати у методичному посібнику “Кодекс безпечного освітнього середовища” <http://bit.ly/2L719UZ>

♥ В ЖОДНОМУ РАЗІ НЕ НАМАГАЙТЕСЯ НАПРЯМУ АБО ТЕЛЕФОНОМ СПІЛКУВАТИСЯ З БАТЬКАМИ КРИВДНИКІВ ВАШОЇ ДИТИНИ

Зазвичай у батьків виникає таке бажання, але фахівці не радять так робити. Найчастіше таке спілкування несе негативні наслідки і для вас, і для дітей та дуже рідко розв'язує проблему.

Якщо ваша дитина стає жертвою кривдника, ви, природно, хочете зробити все можливе, щоб припинити знущання. Особливо, якщо ви особисто знаєте батьків булера, вам може здатися, що найкраще – вирішити питання безпосередньо з ними. У цій ситуації батьки постраждалого відчують, що дзвонити батькам кривдника – найкращий спосіб дій. Розмова з батьками кривдника може принести вам полегшення та відчуття активних дій і зусиль для допомоги дитині. Але це, радше, допоможе вам зорієнтуватися в ситуації, ніж допоможе дитині. Іноді це може погіршити ситуацію.

Ви можете не отримати потрібного результату. Рідко батьки реагують так, як ви сподіваєтесь, і лишаються спокійними, якщо ви розкажете їм про погану поведінку їхньої дитини. Якщо ви маєте намір зателефонувати батькам хулігана, будьте впевнені, що ви готові до негативної реакції. Бо батькам потерпілої дитини важко втримати власні емоції, та не висловлювати негативне ставлення до батьків кривдника та її дитини. Зазвичай такі розмови завершуються сваркою.

Багато батьків припускають, що як тільки вони зателефонують батькам кривдника, то ситуація для їхньої дитини покращиться. Проте насправді, проблема ніколи не вирішується відразу. А отже, може з'явитися відчуття, що ви зовсім не наближаєтесь до розв'язання проблеми.

Це може зіпсувати ваші стосунки з батьками кривдника. Більшість батьків схильні захищати своїх дітей і часто дуже важко визнають, що їхні діти можуть бути менш, ніж ідеальними.

Це може посилити проблему (як для вас, так і для вашої дитини). Часто, після того, як батьки починають впливати на кривдника, він може посилити свої негативні дії на адресу вашої дитини. Крім того, батьки булера можуть самі почати поширювати чутки чи плітки щодо вас чи вашої дитини, щоб відвернути увагу від поганої поведінки своєї дитини. Більше того, деякі батьки можуть брати участь у булінгу, а іноді навіть у кібербулінгу.

Коли ви берете на себе керівництво і прямуєте до батьків булера, ви забираєте частину сили своєї дитини. Намагаючись виправити ситуацію таким чином, ви можете завадити дитині рости та вчитися. Важливо не

посилювати відчуття дитини, що вона жертва. Натомість, краще озброїти дитину ідеями для усунення негативного впливу. Наприклад, зробити мозковий штурм про те, як вона може реагувати наступного разу, коли зіткнеться із ситуацією булінгу, та забезпечити її ідеями, як в майбутньому впоратися із ситуацією.

❖ ЧИ ДІЙСНО ВЧИТЕЛІ ІГНОРУЮТЬ ВИПАДКИ БУЛІНГУ

Дослідники зазначають, що вчителі часто дізнаються про булінг останніми, оскільки дитина, наважившись розповісти про булінг, скаже спочатку друзям, потім батькам і тільки потім – вчителям.

Звичайно, вчитель може побачити проблеми самостійно, але не завжди робить це. Розглянемо кілька причин, чому так відбувається.

- Вчителі сьогодні перенавантажені. Тож, коли трапляються випадки булінгу, багато вчителів відчувають, що не мають ні часу, ні енергії для вирішення цієї справді складної проблеми. Хоча ця відповідь не є приводом ігнорувати знущання, вона посиляє учням неправильне повідомлення про те, що вчителеві іноді простіше заплющити очі на булінг, ніж вирішити цю проблему.
- Вчителі зосереджені зазвичай, на тому, що відбувається у шкільному кабінеті. Але досить часто булінг відбувається поза межами класу: в їдальні, коридорі, роздягальні, навіть онлайн. В результаті вчителі, які зосереджені на своєму предметі, не спілкуються з дітьми поза ним, тому просто не знають про булінг. Тільки ті педагоги, які докладають зусиль для налагодження стосунків з учнями, будуть знати, що відбувається поза межами класу.
- Досить часто вчителю бракує ресурсів для вирішення проблеми. Деякі вчителі, дійсно, хочуть вирішити проблему булінгу, але не мають адміністративної підтримки для цього. Наприклад, вони можуть відправити учнів до директора, але жодних результатів це не дасть. У багатьох школах ще немає надійних програм профілактики булінгу або є проблеми з їх впровадженням. Самостійно вчителеві важко ефективно вирішувати випадки жорстокого поведіння у школі. Це командна робота.
- У вчителя можуть бути неправильні переконання щодо булінгу. Деякі вчителі все ще розглядають знущання як певний обряд посвяти у доросле життя. Вони впевнені, що «діти є діти» або вірять, що досвід знущань допомагає загартувати характер. Найгірше, що вони розглядають знущання як конфлікт, а не питання влади та контролю однієї людини чи групи людей над жертвою.

В результаті, ці вчителі ставляться до булінгу так, як до вирішення конфлікту. Але, на жаль, ці зусилля майже завжди провалюються. Кривдники не

бажають йти на компроміси і часто залякують жертву під час будь-яких зусиль з посередництва. Як наслідок, коли вчитель упевнений, що в дітей окремий конфлікт, ситуація зазвичай погіршується.

♥ АРГУМЕНТОВАНО СПІЛКУЙТЕСЯ ІЗ ВЧИТЕЛЯМИ, ШКІЛЬНИМ ПСИХОЛОГОМ, АДМІНІСТРАЦІЄЮ ШКОЛИ

Вас сприймуть серйозніше, якщо звернувшись до школи, ви зможете назвати конкретні дати та час, коли відбувався булінг. Вас з більшою ймовірністю слухатимуть, якщо ви розкажете, що обіцяли зробити інші і що не вдалося зробити.

Насамперед зверніться до вчителя вашої дитини, щоб з'ясувати, чи знає він про булінг, та як бачить ситуацію. Вислухайте точку зору вчителя і його думку, як вирішити ситуацію.

Порадьтеся з представниками психологічної служби. З'ясуйте, як вони планують впливати на ситуацію.

Якщо з першого разі вас не почули або не хочуть чути, не зупиняйтеся, продовжуйте говорити, поки хтось вас не вислухає. Якщо вас не почув вчитель, зверніться до завуча. Як ні – до директора.

Продовжуйте “підніматися” владними ланками, поки хтось серйозно не сприйме ваші скарги. Це не тільки забезпечить подолання булінгу, але й допоможе вашій дитині.

Продовжуйте слідкувати за ситуацією, доки булінг на адресу вашої дитини не припиниться. Як тільки ви відчуєте, що ваші занепокоєння почули і що школа належним чином вирішує проблему булінгу, встановіть час для подальшого контролю за прогресом. Іншими словами, перевіряйте, чи школа насправді зробила те, що запланувала.

Також важливо регулярно спілкуватися зі своєю дитиною, щоб переконатися, що булінг насправді зменшується, і щоб вона відчувала себе безпечно у школі.

Якщо вашу дитину продовжують цькувати, заплануйте чергову зустріч з директором, щоб нагадати про проблему. Ні для кого не секрет, що у педагогів багато проблем, і якщо знущання над вашою дитиною не залишається на передньому плані, про нього можуть забути. Школі слід знати про кожен інцидент булінгу, щоб вона могла застосовувати відповідні дисциплінарні процедури.

♥ ДОМОВЛЯЙТЕСЯ ПРО ЗУСТРІЧ ЗАВЧАСНО

Найбільше шансів вирішити проблему, якщо ви налаштовані на співробітництво під час обговорення ситуації. Намагайтеся зберігати самовладання і вислухати іншу точку зору. Уникайте крику, звинувачень та різноманітних погроз. Натомість дозвольте іншому висловитись.

♥ ВІДПОВІДАЛЬНО ПОСТАВТЕСЯ ДО МОЖЛИВОСТІ ПЕРЕВЕСТИ ДИТИНУ В ІНШУ ШКОЛУ

Для того, щоб відповісти на це питання необхідно вивчати кожную ситуацію булінгу, його обставин тощо.

Але в ситуації, коли після тривалої і ретельної роботи цькування вашої дитини так і не зупинено – слід розглянути варіанти переведення до іншого класу чи школи, переведення на домашнє навчання.

Адже головна мета – забезпечити вашій дитині безпечні умови навчання та усунути травмуючі обставини. Зважте всі плюси і мінуси такого рішення та ухвалюйте його, керуючись цією метою. При цьому враховуйте думку вашої дитини.

Подати скаргу до освітнього омбудсмена щодо порушених прав учасників освітнього процесу (здобувачів освіти, батьків, педагогічних та науково-педагогічних працівників) ви можете за посиланням: <http://bit.ly/33bEkGy>

Як виявити ознаки кібербулінгу:

- відправка погрозливих та образливого змісту текстових повідомлень;
- розповсюдження (спам) відео та фото порнографічного характеру;
- троллінг (надсилання погрозливих, грубих повідомлень у соціальних мережах, чатах чи онлайн-іграх);
- демонстративне видалення дітей зі спільнот у соцмережах, з онлайн-ігор;
- створення груп ненависті до конкретної дитини;
- пропозиція проголосувати за чи проти когось в образливому опитуванні;
- провокування підлітків до самогубства чи понівечення себе (групи смерті типу «Синій кит»);
- створення підробних сторінок у соцмережах, викрадення даних для формування онлайн-клону;
- надсилання фотографій із відвертим зображенням (як правило, дорослі надсилають дітям);
- пропозиції до дітей надсилати їх особисті фотографії відвертого характеру та заклики до сексуальних розмов чи переписок за допомогою месенджерів.

Пам'ятка для захисту від кібербулінгу

- ✓ Здійснюйте батьківський контроль. Робіть це обережно з огляду на вікові особливості дітей (для молодших – обмежте доступ до сумнівних сайтів, для старших – час від часу переглядайте історію браузера).
- ✓ Застерігайте від передачі інформації у мережі. Поясніть, що є речі, про які не говорять зі сторонніми: прізвище, номер телефону, адреса, місце та час роботи батьків, відвідування школи та гуртків – мають бути збережені у секреті.
- ✓ Навчіть критично ставитися до інформації в інтернеті. Якщо є сумніви в достовірності – хай запитує у старших.
- ✓ Розкажіть про правила поведінки в мережі.
- ✓ Станьте прикладом. Оволодійте навичками безпечного користування інтернетом.

Якщо дитина потерпає від знущань кібербулера, їй буде дуже складно зізнатися у цьому батькам чи ще комусь. На це є декілька причин:

- ✓ страх, що дорослі не зрозуміють сенсу проблеми;
- ✓ страх бути висміяним через буцімто незначну проблему;
- ✓ страх бути покараним чи що постраждає хтось рідний за «донос» на булера, особливо, якщо цькування зайшли далеко і дитина під контролем агресора;
- ✓ страх з'ясувати, що «сам винен» і знущання цілком справедливі.
- ✓ Як бачите, в основі всіх причин мовчання лежить страх за себе чи близьких. У свою чергу це є наслідком заниженої самооцінки.